

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти

_____ М.М. Бриль
_____ 2019 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Практичні завдання з фортепіано у курсі гармонії з аудіоприкладами

Посібник
для фахової передвищої мистецької освіти

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Київ – 2019

Укладач:

О.В. Іванова

викладачка вищої категорії,
викладачка-методистка
Маріупольського коледжу мистецтв

Рецензенти:

Р.В. Колодій

викладачка-методистка, голова
циклової комісії музично-
теоретичних дисциплін
Івано-Франківського музичного
училища імені Дениса Січинського

О.О. Дерев'янченко

кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри історії
української музики та музичної
фольклористики Національної
музичної академії України
імені П.І. Чайковського

Відповідальна
за випуск:

В.М. Зінченко

Рекомендовано

на засіданні методичної ради
Маріупольського коледжу мистецтв
(протокол № 05 від 16 травня 2019 р.)

© Іванова О.В., 2019 р.

© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2019 р.

Від автора.

Однією з найменш розроблених ділянок у методичній літературі курсу гармонії – є гра вправ за фортепіано. Гра секвенцій, відхилень, модуляцій для багатьох учнів різних спеціалізацій виявляється справою досить складною. В свою чергу призводить до того, що учень втрачає інтерес до предмета. Методичні поради адресовані для самостійної роботі студентів музичних коледжів, а також усім, хто хоче поглибити свої знання з гармонії.

Передмова.

У педагогічній практиці нерідко спостерігаємо, що студенти по-різному проявляють себе, виконуючи гармонічні вправи на інструменті. Причин, які гальмують процес засвоєння гармонічних вправ, багато: відсутність внутрішніх музичних уявлень, недостатнє знання клавіатури фортепіано, нетверде знання курсу елементарної теорії музики та гармонії, а також, недостатнє тренування у вправах з гармонії на фортепіано.

Мета викладача – досягти вільного прочитання гармонічних послідовностей-секвенцій, відхилень, модуляцій. Обов'язковими умовами для вивчення гармонії з фортепіано є вміле користування натренованим музичним слухом, досконале володіння клавіатурою, знання правил з гармонії.

Секвенції.

Секвенції легше грати по інерції, ніби механічно, але в разі потреби під час гри треба вміти зробити аналіз акорду з розв'язанням. Гру модулюючих секвенцій можна впровадити раніше ніж вивчення самої модуляції. Інтервал переміщення у секвенціях обирається самостійно. Коли у схематичному вигляді засвоєно, можна поступово повертати її орнаментику.

Відхилення. Модуляції.

Починаючи гру вправ на відхилення та модуляції, слід повторити секвенції. Далі слід навчитися швидко перейменовувати тоніку початкових тональностей у відповідний ступінь будь-якої спорідненої. Необхідно заздалегідь мати на увазі всі спільні тризвуки між спорідненими тональностями. Складаючи модуляційні зразки, не слід обмежувати показ початкової тональності однією тонікою, тому що певною мірою позбавляється ясності модуляційний перехід. Звичайно, спільним акордом може бути будь-який тризвук, але для початку легше модулювати через тоніку першої тональності.

Секвенції з мажору

II

T T 3^MVII₇ → II

III

T T D₉ → III

IV

S₍₂₎

T T₆ D₆₅ → S₍₂₎

V

T T D₇^{#9} → V

VI

T T D₄₃ → VI

Секвенції з мінору

III

t *t* D_9 → III

IV

t t_6 D_{65} → IV

V
 $V_{(e)}$

t *t* $D_7^{\#9}$ → $V_{(e)}$

VI

t *t* D_{43} → VI

VII

t *t* D_{43} → VII

Відхилення з мажору в тональності першого ступеня споріднення

II

T T $3M VII_7 \rightarrow II$ II_{6_5} $II_{6_5}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 T

III

T T $D_9 \rightarrow III$ S $II_{6_5}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 T

IV

T T $D_{6_5} \rightarrow IV_{(e)}$ $IV_{(e)} 1$ $II_{6_5}^{+1+3}$ z_{6_4} K_{6_4} D_7 T

V

T T $D_7^{tr} \rightarrow V$ T_6 S K_{6_4} K_{6_4} D_7 T

VI

T T $D_{4_3} \rightarrow VI$ II_{4_3} $II_{4_3}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 T

Відхилення з мінорув тональності першого ступеня споріднення

III

t t D₉ → III s s₇⁺¹ K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

IV

t t D_{6_5} → IV s s₇⁺¹ K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

V
V(°)

t t D₇^h → V(°) t₆ s K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

VI

t t D_{4_3} → VI II_{4_3} s_{6_5}⁺¹ K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

VII

t t D_{4_3} → VII II_{4_3} s_{6_5}⁺¹ K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

Модуляції з мажору в тональності першого ступеню споріднення

II (I=VII)

T S D_{4_3} T=VII II_{4_3} S_{6_5}⁺¹ K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

II (II=I)

T T 3_MVII₇ → II=I s S₇⁺¹ K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

II (IV=III)

T T D_{6_5} → IV=III III s K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

II (VI=V)

T T D_{4_3} → VI=V t₆ s K_{6_4} K_{6_4} D₇ t

III (I=VI)

Musical notation for III (I=VI) in G major. The piece consists of ten measures. The first measure has a treble clef and a bass clef. The notes are: Treble (G4, B4), Bass (G2, B2). The second measure: Treble (A4, C5), Bass (A2, C3). The third measure: Treble (B4, D5), Bass (B2, D3). The fourth measure: Treble (C5, E5), Bass (C3, E3). The fifth measure: Treble (D5, F#5), Bass (D3, F#3). The sixth measure: Treble (E5, G5), Bass (E3, G3). The seventh measure: Treble (F#5, A5), Bass (F#3, A3). The eighth measure: Treble (G5, B5), Bass (G3, B3). The ninth measure: Treble (A5, C6), Bass (A3, C4). The tenth measure: Treble (B5, D6), Bass (B3, D4).

T S D₄₃ T=VI VI II₄₃ K₆₄ K₆₄ D₇ t

III (III=I)

Musical notation for III (III=I) in G major. The piece consists of ten measures. The first measure has a treble clef and a bass clef. The notes are: Treble (G4, B4), Bass (G2, B2). The second measure: Treble (A4, C5), Bass (A2, C3). The third measure: Treble (B4, D5), Bass (B2, D3). The fourth measure: Treble (C5, E5), Bass (C3, E3). The fifth measure: Treble (D5, F#5), Bass (D3, F#3). The sixth measure: Treble (E5, G5), Bass (E3, G3). The seventh measure: Treble (F#5, A5), Bass (F#3, A3). The eighth measure: Treble (G5, B5), Bass (G3, B3). The ninth measure: Treble (A5, C6), Bass (A3, C4). The tenth measure: Treble (B5, D6), Bass (B3, D4).

T T D₉ → III=I s S₇⁺¹ K₆₄ K₆₄ D₇ t

III (V=III)

Musical notation for III (V=III) in G major. The piece consists of ten measures. The first measure has a treble clef and a bass clef. The notes are: Treble (G4, B4), Bass (G2, B2). The second measure: Treble (A4, C5), Bass (A2, C3). The third measure: Treble (B4, D5), Bass (B2, D3). The fourth measure: Treble (C5, E5), Bass (C3, E3). The fifth measure: Treble (D5, F#5), Bass (D3, F#3). The sixth measure: Treble (E5, G5), Bass (E3, G3). The seventh measure: Treble (F#5, A5), Bass (F#3, A3). The eighth measure: Treble (G5, B5), Bass (G3, B3). The ninth measure: Treble (A5, C6), Bass (A3, C4). The tenth measure: Treble (B5, D6), Bass (B3, D4).

T T D₇ → V=III III s K₆₄ K₆₄ D₇ t

III (VI=IV)

Musical notation for III (VI=IV) in G major. The piece consists of ten measures. The first measure has a treble clef and a bass clef. The notes are: Treble (G4, B4), Bass (G2, B2). The second measure: Treble (A4, C5), Bass (A2, C3). The third measure: Treble (B4, D5), Bass (B2, D3). The fourth measure: Treble (C5, E5), Bass (C3, E3). The fifth measure: Treble (D5, F#5), Bass (D3, F#3). The sixth measure: Treble (E5, G5), Bass (E3, G3). The seventh measure: Treble (F#5, A5), Bass (F#3, A3). The eighth measure: Treble (G5, B5), Bass (G3, B3). The ninth measure: Treble (A5, C6), Bass (A3, C4). The tenth measure: Treble (B5, D6), Bass (B3, D4).

T T D₄₃ → VI=IV IV S₇⁺¹ K₆₄ K₆₄ D₇ t

IV (I=V)

T S D₄₃ T=V T₆ S K₆₄ K₆₄ D₇ T

IV (II=VI)

T T 3_MVII₇ → II=VI VI II₄₃ K₆₄ K₆₄ D₇ T

IV (IV=I)

T T D₆₅ → IV=I S II₆₅⁺¹⁺³ K₆₄ K₆₄ D₇ T

IV (VI=III)

T T D₄₃ → VI=III III S K₆₄ K₆₄ D₇ T

V (I=IV)

T S D₄₃ T=IV IV II₆₅⁺¹⁺³ K₆₄ K₆₄ D₇ T

V (III=VI)

T T D₉ → III=IV IV II₄₃ K₆₄ D₇ T

V (V=I)

T T D₇^(h) → V=I II₆₅ II₆₅⁺¹⁺³ K₆₄ K₆₄ D₇ T

V (VI=II)

T T D₄₃ → VI=II II₆₅ II₆₅⁺¹⁺³ K₆₄ K₆₄ D₇ T

VI_(I=III)

T S D_{4_3} T=III s S⁷⁺ K_{6_4} K_{6_4} D₇ T

VI_(II=IV)

T T 3_M VII₇ → II=IV IV S⁷⁺ K_{6_4} K_{6_4} D₇ T

VI_(III=V)

T T D₉ → III=V t₆ s K_{6_4} K_{6_4} D₇ T

VI_(IV=VI)

T T D_{6_5} → IV=VI VI II_{4_3} K_{6_4} K_{6_4} D₇ T

VI_(V=VII)

T S $D_7^{(H)} \rightarrow V=VII$ II_{4_3} $S_{6_5}^{+1}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

VI_(VI=I)

T T $D_{4_3} \rightarrow VI=I$ s S_7^{+1} K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

IV_{(2)(IV(2)=I)}

T T $D_{6_5} \rightarrow IV^{(2)}=I$ s S_7^{+1} K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

IV_{(2)(IV(2)=I)}

T S $D_{4_3} \rightarrow T=V$ t_6 s K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

Модуляції з мінору в тональності першого ступеню споріднення

III (I=IV)

t s D_{4_3} $t=VI$ VI II_{4_3} K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

III (III=I)

t t $D_9 \rightarrow III=I$ s $II_{6_5}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

III (IV=II)

t t_6 $D_{6_5} \rightarrow IV=II$ II_{6_5} $II_{6_5}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

III (V=III)

t t $D_7^{(h)} \rightarrow V_{h.}=III$ III S K_{6_4} K_{6_4} D_7 t

III (VI=IV)

Musical score for III (VI=IV) in G minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, Bb4, G4, Ab4, G4, F4, E4, D4, C4. Bass: G3, Bb3, G3, Ab3, G3, F3, E3, D3, C3. The notes are grouped into chords: t, t, D4_3, VI=IV, IV, II6_5^{+1+3}, K6_4, K6_4, D7, t.

t t D₄₃ → VI=IV IV II₆₅⁺¹⁺³ K₆₄ K₆₄ D₇ t

III (VII=V)

Musical score for III (VII=V) in G minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, Bb4, G4, Ab4, G4, F4, E4, D4, C4. Bass: G3, Bb3, G3, Ab3, G3, F3, E3, D3, C3. The notes are grouped into chords: t, t, D4_3, VII=VI, T6, S, K6_4, K6_4, D7, t.

t t D₄₃ → VII=VI T₆ S K₆₄ K₆₄ D₇ t

V⁽²⁾(I=IV)

Musical score for V⁽²⁾(I=IV) in G minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, Bb4, G4, Ab4, G4, F4, E4, D4, C4. Bass: G3, Bb3, G3, Ab3, G3, F3, E3, D3, C3. The notes are grouped into chords: t, s, D4_3, t=IV, IV, II6_5^{+3}, K6_4, K6_4, D7, t.

t s D₄₃ t=IV IV II₆₅⁺³ K₆₄ K₆₄ D₇ t

V⁽²⁾(V=I)

Musical score for V⁽²⁾(V=I) in G minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, Bb4, G4, Ab4, G4, F4, E4, D4, C4. Bass: G3, Bb3, G3, Ab3, G3, F3, E3, D3, C3. The notes are grouped into chords: t, t, D7^(H), V⁽²⁾=I, S, II6_5^{+3}, K6_4, K6_4, D7, t.

t t D₇^(H) → V⁽²⁾=I S II₆₅⁺³ K₆₄ K₆₄ D₇ t

IV (I=V)

Musical score for IV (I=V) in D minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4; Bass: F3, G3, A3, Bb3, C4, Bb3, A3, G3. The notes are grouped into chords: t, t, D43, t=V, t6, t, K64, K64, D7, t.

t t D₄₃ t=V t₆ t K₆₄ K₆₄ D₇ t

IV (II=VI)

Musical score for IV (II=VI) in D minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4; Bass: F3, G3, A3, Bb3, C4, Bb3, A3, G3. The notes are grouped into chords: t, t, D9 -> III=VII, II43, S65+, K64, K64, D7, t.

t t D₉ → III=VII II₄₃ S₆₅⁺ K₆₄ K₆₄ D₇ t

IV (IV=I)

Musical score for IV (IV=I) in D minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4; Bass: F3, G3, A3, Bb3, C4, Bb3, A3, G3. The notes are grouped into chords: t, t, D65 -> IV=I, s, S7+, K64, K64, D7, t.

t t D₆₅ → IV=I s S₇⁺ K₆₄ K₆₄ D₇ t

IV (VI=III)

Musical score for IV (VI=III) in D minor. The score consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of two flats. The notes are: Treble: G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4; Bass: F3, G3, A3, Bb3, C4, Bb3, A3, G3. The notes are grouped into chords: t, t, D43 -> VI=III, III, s, K64, K64, D7, t.

t t D₄₃ → VI=III III s K₆₄ K₆₄ D₇ t

V (I=IV)

t t D_{4₃} → t=s s s⁺¹ K_{6₄} K_{6₄} D₇ t

V (III=VI)

t t D₉ → III=VI VI II_{4₃} K_{6₄} K_{6₄} D₇ t

V (V=I)

t t D₇^(h) → V=I s s⁺¹ K_{6₄} K_{6₄} D₇ t

V (VII=III)

t t D_{4₃} → VII=III III s K_{6₄} K_{6₄} D₇ t

VI(I=III)

Musical score for VI(I=III) in D minor. The score is written for piano in two staves (treble and bass clef). The key signature has two flats (Bb and Eb). The piece consists of nine measures. The notes are: Measure 1: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 2: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 3: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 4: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 5: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 6: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 7: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 8: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 9: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3). The notes are grouped into chords: t, s, D₄₃ → t=III, s, II₆₅⁺¹⁺³, K₆₄, K₆₄, D₇, T.

VI(III=v)

Musical score for VI(III=v) in D minor. The score is written for piano in two staves (treble and bass clef). The key signature has two flats (Bb and Eb). The piece consists of nine measures. The notes are: Measure 1: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 2: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 3: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 4: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 5: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 6: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 7: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 8: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 9: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3). The notes are grouped into chords: t, t, D₉ → III=V, T₆, s, K₆₄, K₆₄, D₇, T.

VI(IV=vI)

Musical score for VI(IV=vI) in D minor. The score is written for piano in two staves (treble and bass clef). The key signature has two flats (Bb and Eb). The piece consists of nine measures. The notes are: Measure 1: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 2: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 3: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 4: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 5: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 6: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 7: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 8: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 9: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3). The notes are grouped into chords: t, t, D₆₅ → IV=vI, VI, II₄₃, K₆₄, K₆₄, D₇, T.

VI(VI=I)

Musical score for VI(VI=I) in D minor. The score is written for piano in two staves (treble and bass clef). The key signature has two flats (Bb and Eb). The piece consists of nine measures. The notes are: Measure 1: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 2: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 3: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 4: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 5: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 6: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 7: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 8: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3); Measure 9: Treble (F4, Ab4), Bass (D4, F3). The notes are grouped into chords: t, t, D₄₃ → VI=I, S, II₆₅⁺¹⁺³, K₆₄, K₆₄, D₇, T.

VII_{H.}(I=II)

t *s* $D_{4_3} \rightarrow t=II$ II_6 $II_{6_5}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 *T*

VII_{H.}(III=IV)

t *t* $D_9 \rightarrow III=S$ *S* $II_{6_5}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 *T*

VII_{H.}(V=VI)

t *t* $D_7^{(h)} \rightarrow V_{(h.)}=VI$ II_{4_3} $II_{4_3}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 *T*

VII_{H.}(VII=I)

t *t* $D_{4_3} \rightarrow VII=I$ *S* $II_{6_5}^{+1+3}$ K_{6_4} K_{6_4} D_7 *T*